

CZU: 377.8:282(498)"1857/1948"

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4475210>

ASPECTE CU PRIVIRE LA FUNCȚIONAREA ȘCOLII NORMALE ROMANO-CATOLICE DE ÎNVĂȚĂTOARE DIN SATU MARE: 1857-1948

Radu DAVID

Colegiul Național „Ioan Slavici” Satu Mare, România

În acest articol autorul prezintă câteva date cu privire la înființarea, organizarea și evoluția uneia dintre cele mai vechi școli pedagogice de învățătoare de pe teritoriul Ungariei (și cea mai veche instituție de pregătire de acest fel dacă ne raportăm la teritoriul României de astăzi), Școala Normală Romano-Catolică de Fete din Satu Mare. Aceasta a fost înființată în anul 1857, în cadrul complexului școlar păstorit de călugărițe Sântul Vincențiu de Paul.

Instituția era de rang liceal, putându-se înscrie aici absolvente ale școlilor civile sau ale școlilor superioare populare (echivalentul gimnaziului în sistemul românesc), cu vârsta de cel puțin 14 ani. Elevele efectau practica pedagogică la clasele de interne ale Școlii Primare Romano-Catolice de Fete, care aveau statutul de clase de aplicație. Se studiau aproximativ aceleași materii ca și la clasele liceale, la care se adăugau cursuri de pedagogie și metodică predării. Predarea s-a realizat în limba maghiară pe tot parcursul existenței școlii. Limba română s-a introdus ca materie de studiu în anul 1919 și s-a predat fără întreruperi, până la desființarea școlii, în 1948. Cel puțin în anumite perioade absolventele primeau și diplome de asistente medicale. Practica medicală se realiza în spitalul de săraci, unde surorile carității aveau rolul de asistente. Până în perioada interbelică școala a fost condusă de preoți canonici ai episcopiei, însă cea mai mare parte a personalului didactic a fost asigurată de călugărițele vincentine. În școală se va forma de altfel o mare parte a personalului didactic propriu.

Până în 1919 la școală s-au înscris eleve provenite din întreaga Europă Centrală. Instituția a continuat să funcționeze și după anul 1918, adaptându-se la sistemul românesc de învățământ și continuând să atragă eleve din întreaga Transilvanie. Școala a fost etatizată în septembrie 1948 de către regimul comunist și a fost unită cu Școala Reformată de Fete, formând Școala Pedagogică Maghiară de Fete.

Cuvinte-cheie: ordin de călugărițe, învățătoare, asistente medicale, școală pedagogică, Satu Mare.

ASPECTS REGARDING THE FUNCTIONING OF THE ROMAN-CATHOLIC SCHOOL OF TEACHERS IN SATU MARE: 1857-1948

In this article the author presents some data on the establishment, organisation and evolution of one of the oldest pedagogical schools for teachers in Hungary (and the oldest institution for teacher training if we refer to the territory of today's Romania), the Normal Roman Catholic School of Girls from Satu Mare. It was founded in 1857, within the school complex pastored by the Saint Vincent de Paul order of nuns.

The institution had the level of high school, thus enrolling the graduates of civil schools or popular superior schools (the equivalent of the gymnasium in the Romanian system) aged at least 14 years. The students performed the pedagogical practice at the internship classes of the Roman Catholic Primary School for Girls, which had the status of application classes. They studied approximately the same subjects as in the high school classes, to which were added pedagogy courses and teaching methodology. Teaching was conducted in Hungarian throughout the life of the school. The Romanian language was introduced as a subject in 1919 and was taught without interruption until the school was abolished in 1948. At least in certain periods, the graduates also received nurses' diplomas. The medical practice was performed in the hospital for the poor, where the sisters of the charity had the role of nurses. Until the interwar period, the school was run by canonical priests of the diocese, but most of the teaching staff was provided by the Vincentian nuns. In fact, a large part of its own teaching staff will be trained in the school.

Until 1919, students from all over Central Europe enrolled in the school. The institution continued to function after 1918, adapting to the Romanian education system and continuing to attract students from all over Transylvania. The school was nationalised in September 1948 by the communist regime and was united with the Reformed Girls' School, forming the Hungarian Girls' Pedagogical School.

Keywords: order of nuns, teacher, nurses, pedagogical school, Satu Mare.

Introducere

După stabilirea lor la Satu Mare în 1842, călugărițele din Ordinul Sf. Vincențiu de Paul¹ au întemeiat mai multe instituții educative pentru fete. Chiar în anul venirii la Satu Mare au deschis o Școala Primară [1, p.111-140].

¹ Acest ordin de călugărițe a fost înființat de către preotul catolic francez Vincent de Paul în prima parte a secolului al XVII-lea și avea ca misiune ajutorarea celor nevoiași, săraci sau orfani. Începând cu secolul al XIX-lea congregația se extinde în toată Europa. În

În 1857 au pus bazele Școlii Normale Romano-Catolice de Învățătoare [2, p.9-10], iar în anul următor au deschis o grădiniță [3, p.129-133]. În 1874 (probabil) au înființat o Școală de Meserii pentru Fete, unde elevele erau învățate croitorie [4]. În 1890 au deschis o școală de rang gimnazial, Școala Civilă Romano-Catolică de Fete [5, p.63-89]. În 1892 au fost puse bazele Școlii Normale de Educatoare, în 1894 s-a deschis Școala Normală Superioară Romano-Catolică, care avea misiunea de a pregăti profesoare pentru nivelul gimnazial (școli civile) [6, p.299-330], iar în 1918 – Liceul Romano-Catolic de Fete [7, p.3].

Fiecare școală avea conducerea sa proprie, secretariat separat, propria ștampilă și arhivă și folosea un anumit spațiu în cadrul complexului de clădiri edificat începând cu anul 1842 în jurul mănăstirii ordinului Sf. Vincențiu de Paul². În continuare vom prezenta câteva date cu privire la Școala Normală Romano-Catolică de Învățătoare.

Înființarea școlii și funcționarea acesteia până în 1918³

În anul 1918, pe teritoriul Ungariei (cuprinzând aici și Transilvania intracarpatică) existau 22 de școli normale romano-catolice de fete [8, p.23-25]. În 1918 școlile normale aparținând cultului romano-catolic erau cele mai numeroase pe teritoriul Ungariei. Statul avea nouă școli normale, biserica greco-catolică deținea două școli normale pentru fete (una ucraineană la Ungvár/Ujhorod înființată în 1902 și una românească la Lugoj ce data din 1914), reformații aveau cinci astfel de școli (printre ele și cea de la Satu Mare, înființată în 1903), evanghelicilor aveau în administrare două școli, ortodocșii sârbi una singură (Sombor).

Școala de la Satu Mare, înființată în 1857, era a doua ca vechime din Ungaria, după cea de la Budapesta (1856), care aparținea tot de cultul romano-catolic. A treia școală normală romano-catolică în ordinea înființării a fost cea de la Oradea (1858). Acestea erau mai vechi chiar și decât cele înființate de stat (cea mai veche școală de stat de acest tip s-a deschis la Budapesta abia în 1869) [8, p.22-25]. Dacă ne raportăm la granițele României de astăzi, constatăm că Școala Normală Romano-Catolică de Învățătoare de la Satu Mare este **cea mai veche școală pedagogică de fete de pe tot cuprinsul României**. Întemeierea sa în toamna anului 1857 a fost un ultim act creator semnificativ al episcopului Hám János, care și-a încheiat cariera pământească pe 30 decembrie a aceluiași an. Numele original al școlii în limba maghiară era *Szatzmárnémeti Római Katolikus Tanítónőképző*.

Din 1857 și până în 1872 durata studiilor a fost de doi ani. Ca urmare a Legii Învățământului din 1868 s-a impus redimensionarea duratei studiilor, din toamna anului 1872 trecându-se la trei ani (durata studiilor era fixată prin articolul 109 al legii). Din 1885 perioada studiilor a fost de patru ani [2, p.9-10]. Scopul școlii era formarea de învățătoare pentru școlile elementare (primare). Cel puțin în anumite perioade absolventele primeau și diplome de asistente medicale [9, p.29-30]. Practica medicală se realiza în spitalul de săraci, unde surorile carității aveau rolul de asistente.

Instituția era de rang liceal, putându-se înscrie aici absolvente ale școlilor civile sau ale școlilor superioare populare (echivalentul gimnaziului în sistemul românesc), cu vârsta de cel puțin 14 ani. Elevele efectuau practica pedagogică la clasele de interne ale Școlii Primare Romano-Catolice de Fete, care aveau statutul de clase de aplicație. Se studiau aproximativ aceleași materii ca și la clasele liceale, la care se adăugau cursuri de pedagogie și metodică predării⁴. Limba de predare era maghiara.

Până în perioada interbelică școala a fost condusă de preoți canonici ai episcopiei, însă cea mai mare parte a personalului didactic a fost asigurată de călugărițele vincentine. În școală se va forma de altfel o mare parte a personalului didactic propriu. Nu avem date despre numărul de eleve care au frecventat școala până în perioada interbelică, dar având în vedere că în cei 21 de ani cuprinși între 1900 și 1920 au fost 1008 absolvente [2, p.13], acesta trebuie să fi fost destul de ridicat.

toate țările în care au activat, surorile carității au fost implicate în cantine sociale, închisori, spitale, orfeline și au înființat școli. La începutul secolului al XIX-lea erau prezente la Zams în Tirol și în scurt timp la Gumpendorf, o suburbie a Vienei. De aducerea lor la Satu Mare a fost responsabil episcopul romano-catolic Hám János, care și-a propus încă de la debutul activității sale ca episcop întemeierea unei școli pentru fete. Detalii despre istoria ordinului la Popovics Ancilla în: *A Szatzmárnémeti Szent Erzsébet leánygimnazium, Évkönyve az 1941 – 1942, Szatzmári Egyházmegye, „Pátria” Könyvnyomdai, Szatzmárnémeti, 1942, p.5- 6.*

² Situat în zona centrului vechi a orașului Satu Mare, ansamblul este delimitat în prezent de străzile Ștefan cel Mare (la vest), strada Mileniului (la est), strada Ceahlăului (la nord) și strada Ioan Slavici (la sud).

³ Până la data scrierii acestor rânduri nu am reușit să identificăm arhiva acestei școli, cu excepția a două dosare fragmentare ce datează din anul 1948, anul desființării școlii. Acestea se păstrează la Arhivele Episcopiei Romano-Catolice din Satu Mare. Pentru reconstituirea istoriei acestei școli ne bazăm pe o serie de anuare ale școlii, care acoperă (cu întreruperi) intervalul 1922-1944 și pe câteva surse secundare.

⁴ Materiile erau reglementate prin articolul 111 al legii din 1868.

Până în 1892 cursurile s-au ținut în localul mănăstirii ordinului Sf. Vincențiu (zárda). Din acel an, odată cu finalizarea unui nou corp de clădire, situat în prelungirea spre est a aripii sudice a mănăstirii, Școala Normală și-a mutat cursurile în acesta [2, p.9], împreună cu recent înființata Școala Civilă Romano-Catolică de Fete (1890). Noul corp de clădire, format din subsol, parter și un etaj, a fost realizat în stil neoclasic. Într-o primă etapă a fost realizată partea vestică a corpului, care a fost finalizată în 1892. În 1902, prin grija canonicului și superiorului ordinului Hámon József, a fost construită o altă aripă în continuarea acestuia, spre est. Cele două au fost unite, formând până astăzi un singur corp de clădire.

Acest corp de clădire (utilizat astăzi de Colegiul Național „Ioan Slavici”) are o structură internă foarte interesantă; în timp ce sălile dinspre sud au ferestrele spre stradă, sălile dinspre nord nu dau direct spre curte, ci spre coridor. Situația se datorează faptului că aceste încăperi dinspre nord nu au fost concepute ca săli de clasă, ci ca birouri, săli de experimente/laboratoare și depozite de material didactic. În toate sălile de clasă se putea intra atât dinspre coridor, cât și dinspre sălița alăturată. Sălile de clasă erau mari (100 – 120 metri pătrați) și luminoase. Pe fațada sudică (spre stradă) au fost realizate două intrări. Accesul dinspre stradă se realiza printr-un portal simplu, cu ancadrament semicircular. Pe fațada nordică (spre curte) există de asemenea două intrări, funcționale și azi. Pe latura scurtă dinspre vest existau două uși de legătură către „Zárda”. Cea de la etaj se continua cu o pasarelă observabilă până în zilele noastre. Ambele sunt în prezent închise. Coridorul de la parter a fost închis cu geamuri încă de la construirea clădirii, dar cel de la etaj a fost conceput sub forma unui pridvor deschis. Între parter și etaj legătura se realiza prin două scări interioare deschise cu rampe drepte. Pe latura de nord a fost construită o mică aripă, care găzduiește una dintre aceste scări. Aceasta a fost realizată, probabil, pentru a rezolva problema accesului la etaj, după prelungirea clădirii spre est în 1902, deoarece o singură scară nu era de ajuns având în vedere dimensiunile clădirii și numărul mare de eleve.

Despre gradul de exigență și atmosfera tipică unei școli mănăstirești, de la finalul secolului al XIX-lea, ne vorbește cu mijloacele romancierului cunoscuta scriitoare Kaffka Margit, absolventă a școlii din 1898, în romanul autobiografic *Hangyaboly (Mușuroiul)*. Iată câteva fragmente ilustrative pentru viața cotidiană, într-o școală condusă de călugărițe, acum mai bine de un secol [10, passim]:

„La șase dimineața trebuia să fim gata cu aranjarea paturilor, până la șase și jumătate ne spuneam rugăciunile. După aceea urma liturghia de dimineață. La opt fără un sfert era cafeaua de dimineață. Toate păstram o liniște deplină. Înainte de ora opt intram la ore. După ore aveam masa, rugăciuni, lucru manual, lecții, repetiții, pian, cântece religioase. Cina se lua în grabă, la ora opt era rugăciunea de seară, după care suna stingerea. [...] Era vai și-amar de cel care scotea o șoaptă în timpul orei, de cel care făcea și cel mai mic semn vecinului de bancă și deranja liniștea de dimineață. [...] Dacă vedeai un fruct copt căzut pe jos, trebuia să îl lași acolo, altfel fapta ta ajungea la urechile superioarei. [...] Ni se spunea că cele care umblă des și fără motiv pe coridoarele mănăstirii sunt ca și așa-numitele *fete de cartier* din lumea de afară.”

Funcționarea școlii în perioada interbelică

În 1918 în Transilvania existau 27 de școli normale cu predare în limba maghiară. În 1928 din acestea mai funcționau opt. În 1918 din numărul total al școlilor normale, 13 erau instituții confesionale romano-catolice. În 1928 din toate acestea mai rămăseseră cinci: o școală normală pentru băieți la Miercurea-Ciuc, una pentru fete în Sibiu, una pentru educatoare în Oradea, o școală normală pentru învățătoare tot la Oradea și școala normală a surorilor vincentine la Satu Mare [11, p.106]. Se pune întrebarea: cum a supraviețuit școala de la Satu Mare? Răspunsul este unul singur – s-a adaptat cerințelor statului român.

Printr-un decret al Consiliului Dirigent din 1919 se stabilea că școlile normale vor funcționa cu două cicluri, de câte patru ani fiecare [12, p.57]. În ciclul inferior urmau să se însușească noțiuni de cultură generală, la fel ca în liceele teoretice. Specializarea pedagogică urma să se fundamenteze în ciclul superior. În toamna anului 1923, la conferința națională a directorilor școlilor normale s-a hotărât reducerea perioadei de studii la șase ani, deoarece trebuia urgentată formarea de învățători [12, p.58]. Școala Normală Romano-Catolică de Învățătoare de la Satu Mare a continuat să funcționeze doar cu cei patru ani ai ciclului superior până în anul școlar 1927-1928. Poate acesta a fost și unul dintre motivele pentru care i s-a retras dreptul de publicitate la 16 ianuarie 1924 [2, p.13]. În anul 1925 apare *Legea Învățământului Privat*. Aceasta stabilea că nu pot fi înființate școli private fără a dispune de aprobarea specială a Ministerului Instrucțiunii Publice. Conform legii, îndrumarea și revizia școlară era realizată de către minister. O altă prevedere a legii a fost aceea că elevii pregătiți în sistemul particular își pot da examenele numai în școlile de stat. În privința limbii de predare în școală, legea a prevăzut că în cazul copiilor români sau de origine română aceasta este limba română, iar în cazul celorlalți stabilirea ei ține de

competența susținătorului, dar în mod obligatoriu trebuie să corespundă cu limba maternă a celor înscriși în instituție. În toate școlile private și ale minorităților trebuia să se predea limba și literatura română, iar istoria, geografia, educația civică și constituția trebuiau predate în limba română. Treptat, școala s-a adaptat la aceste cerințe și la 20 mai 1932 a reprimis dreptul de publicitate [2, p.3].

În perioada interbelică instituția a fost cunoscută sub numele de Școala Normală Romano-Catolică de Fete. Până în anul școlar 1922-1923 au fost acceptate și eleve particulare, dar apoi legislația nu a mai permis acestora să se prezinte la examene în școlile private/confesionale. În anul școlar 1928-1929 s-a înființat o clasă de gimnaziu, singura din istoria școlii. Din acest an durata gimnaziului s-a stabilit la trei ani, iar liceul se încheia cu clasa a VII-a (echivalentă cu a XI-a din zilele noastre). Din anul școlar 1935-1936 se revine la gimnaziul de patru ani, iar ciclul superior este format iarăși din clasele V-VIII (IX-XII). Școala a continuat să funcționeze fără clase gimnaziale, având doar ciclul superior. Limba de predare era maghiara, excepție făcând materiile menționate anterior. Manualele utilizate erau atât în limba română, cât și în maghiară [13, p.10-11]. Studiul limbii române s-a introdus în toamna anului 1919.

Pentru accesarea în școală se susținea un examen de admitere. Comisia de admitere era prezidată de un profesor din altă școală. De exemplu, în septembrie 1938 acesta a fost Eugen Seleș, directorul Liceului de Băieți „Mihail Eminescu” [14, p.5]. La finalul fiecărui an școlar se susțineau examene din materiile principale. În perioada interbelică, școala normală se absolva în urma unui foarte exigent examen de capacitate, care avea șapte probe [15, p.63]. În primul rând erau *probele scrise* cu subiecte unice pe țară. Acestea se susțineau la: limba română (o compunere asupra unei teme alese de candidat din trei subiecte luate din pedagogie, istorie sau literatura română) și matematică (o probă la aritmetică, algebră sau geometrie și un subiect de contabilitate). Urmau *probele orale* care constau într-o dezbateră asupra unui autor clasic de pedagogie, istorie sau literatura română și asupra unei discipline științifice, pe care ministerul o anunța din timp; o disertație asupra unui subiect asemănător cu cele ce se discutau la cercurile învățătoarești. Examenul se încheia cu *probele practice* care constau în: desen, lucru de mână pentru fete în cazul școlii noastre și o lecție deschisă, planificată în urma tragerii la sorți, la o anumită clasă și la o materie studiată. În stabilirea mediei finale, care trebuia să fie de cel puțin 7 (șapte), se luau în considerare și lucrările de laborator, ierbarele, colecțiile de minerale realizate în ultimii doi ani școlari, un fel de „portofoliu” personal al candidatului. „Aceasta era zestrea cu care pleca în apostolat, geamantanul cu un bogat și variat material didactic” [15, p.63].

Rezultatele elevilor școlii la examenul de capacitate au fost constant bune. Din păcate, nu dispunem de suficiente date publicate de alte școli normale, pentru a face o comparație între rezultatele de la examenul de capacitate. Pentru câțiva ani vom face o comparație cu o altă școală pedagogică de fete cu tradiție, cea de la Beiuș, înființată în 1922 [15, p.101]. În 1925, cele 9 eleve ale Școlii Normale Romano-Catolice de Fete de la Satu Mare promovează examenul de capacitate cu medii cuprinse între 7,50 și 8,66 (procent de reușită 100%). La Beiuș promovau 23 din cele 27 de absolvente (85,18%). În iunie 1926, la Beiuș 25 de eleve susțineau examenul de capacitate, promovând 21 dintre ele, adică 84%. La Satu Mare procentajul era de 100%. În iunie 1927 școala normală beiușeană are avantaj, 95,65% eleve promovate (22 din 23), față de 83,33% la Satu Mare. Rezultatele școlii de la Satu Mare ne apar cu atât mai meritorii, cu cât majoritatea elevilor aveau limba maternă maghiara, în multe cazuri limba română fiind învățată la școală.

În deceniul patru se studiau următoarele materii [16, p.7-8; 14, p.7-8]:

- Anul V: Religie; Limba maghiară; Limba română; Limba franceză; Istorie; Geografie; Matematică; Științe naturale; Științe fizico-chimice; Contabilitate; Psihologie; Pedagogie; Educație morală; Desen; Muzică instrumentală (violină); Muzică vocală; Cor; Gospodărie; Lucru de mână; Igienă; Gimnastică;
- Anul VI: Religie; Limba maghiară; Limba română; Limba franceză; Istorie; Geografie; Matematică; Științe naturale; Științe fizico-chimice; Contabilitate; Pedagogie; Desen; Muzică instrumentală (violină); Muzică vocală; Cor; Gospodărie; Lucru de mână; Igienă; Gimnastică;
- Anul VII: Religie; Limba maghiară; Limba română; Limba franceză; Istorie; Geografie; Matematică; Științe naturale; Științe fizico-chimice; Economie politică; Drept constituțional; Pedagogie; Practică pedagogică; Desen; Muzică instrumentală (violină); Muzică vocală; Cor; Gospodărie; Lucru de mână; Igienă; Gimnastică;
- Anul VIII: Religie; Limba maghiară; Limba română; Limba franceză; Istorie; Matematică; Științe naturale; Științe fizico-chimice; Educație morală; Pedagogie; Material didactic; Practică pedagogică; Desen; Muzică instrumentală (violină); Muzică vocală; Cor; Gospodărie; Lucru de mână; Igienă; Gimnastică.

Materiile variază ușor de la un an la altul. De exemplu, în anul școlar 1938-1939, dreptul constituțional se învăța în clasa a V-a, spre deosebire de 1936-1937, când se predă în clasa a VII-a. Tot în 1938-1939 se studiază limba latină la toate clasele, deși pe tot parcursul deceniului nu mai figurase în planul de învățământ al școlii. În 1937-1938 clasele a V-a și a VI-a studiau și științe agricole. Practică pedagogică se făcea în ultimii doi ani. Numărul de ore alocate acesteia diferă de la un an școlar la altul. De exemplu, în anul școlar 1933-1934 clasele a VI-a și a VII-a aveau alocate împreună șapte ore pe săptămână [17, p.4]. În 1935-1936, clasele terminale a VII-a și a VIII-a susțineau împreună nouă ore de practică [18, p.7]. Probabil, clasa a VII-a avea alocate patru ore, iar a VIII-a avea cinci ore. În anul școlar 1938-1939, limba română se predă în regim de trei ore pe săptămână, limba maghiară – două ore pe săptămână, pedagogia – trei ore pe săptămână, psihologie (clasa a V-a) – două ore pe săptămână, religie – două ore pe săptămână [19, p.8-9].

Anul școlar începea în a doua jumătate a lunii septembrie și se încheia spre finalul lunii iunie. Se acordau vacanțe de Crăciun și de Paște. Educația moral-religioasă avea un rol important, pe lângă cea științifică, fapt ce reiese și din rândurile citate din Kaffka Margit, dar și din cuvântările de început și final de an școlar. Redăm în continuare câteva îndemnuri ale directoarei școlii, Obert M. Alacoque, la festivitățile de final ale anului școlar 1928-1929:

„Ajunse la vetre nu vom uita că aceiași ochi părintești, cari ne au păzit în școală, vor urmări și în vacanță pașii noștri spre ai feri de orice abatere care ar sta în contradicție cu nobilele principii atât de adânc înfipite în sufletele noastre creștine. În lipsa școlii biserica va fi acel locaș, unde ne vom aduna, dacă se poate în fiecare zi, cu aceeași dragoste cu care frecventăm școala sau cu care dorim a ne revedea vatra părintească. ... Aici în casa lui Dumnezeu împlinim rolul nostru ca învățătoare, deoarece cu pilda noastră luminoasă arătăm lumii cum trebuie să ne facem datoria cea de căpetenie față de Domnul altotputernic. ... Nici nu se închipuie cu câtă atențiune sunt privite de public aceia fete tinere, de cari se știe că în o zi vor fi chemate să fie îndrumătoarele copiilor lor. Să nu uităm nici o clipă că vacanța este timpul examenului celui mai de căpetenie, de oarece în acest timp se dă examenul de omenie, de cuviințe, de prevenire, cu un cuvânt examenul din acele materii, din cari vom fi examinate odată și de Dumnezeu” [20, p.10-11].

Cursurile se desfășurau în același corp de clădire inaugurat în 1892 și completat în 1902. Școala dispunea de dotări foarte bune, de propriile săli de clasă, de cabinet de științele naturii, lucru de mână, desen, pedagogie, istorie, geografie, laboratoare de fizică și chimie, săli de muzică și de gimnastică, biblioteca profesorilor și biblioteca elevilor [2, p.35]. Biblioteca destinată cărților în limba română s-a înființat pe parcursul anului școlar 1925-1926, când s-au achiziționat primele 93 de volume [21, p.7-8]. În anul școlar următor s-a primit o donație de 200 de cărți în limba română de la Casa Școalelor [22, p.8]. În anul școlar 1928-1929 biblioteca dascălilor avea 1409 cărți, iar cea a elevilor 1889, din care 229 în limba română. Se aprecia că elevele școlii citiseră în timpul anului școlar 637 de volume [20, p.9]. În 1933-1934 se primește o nouă donație de carte din partea Casei Școalelor și se apreciază că fiecare elevă a citit în medie 20 de cărți [17, p.7], număr, probabil, exagerat, deoarece în 1936-1937 se consideră că fiecare elevă citise în medie doar 10 volume [16, p.6]. În 1938-1939 se primesc din partea Casei Școalelor 70 de volume [19, p.7]. În acest an școlar fiecare elevă a primit de citit o carte pe lună și trebuia să realizeze rezumatul acesteia într-un caiet special, verificat de profesoarele de limbă română și de cele de limbă maghiară.

Numeroase eleve erau lipsite de posibilități financiare, astfel că erau scutite de taxe și primeau diverse ajutoare din partea ordinului Sf. Vincențiu, a episcopiei, a societății „Caritas”, a unor persoane private. În anul școlar 1926-1927 ajutoarele au ajuns la suma de 17 000 de lei [22, p.9], în anul următor au însemnat 30 000 de lei, în condițiile în care doar taxa de examen era de 1200-1400 de lei [23, p.4-5], în 1928-1929 ajutoarele atinseseră suma de 75 500 de lei (din care 42 000 de lei dăruite de un canonic al episcopiei, care dorea să rămână anonim) [20, p.8].

Poate din această cauză activitățile extrașcolare nu au avut amploarea celor de la Liceul Romano-Catolic de Fete. Anuarul școlii amintesc serbările școlare și aniversarea sărbătorilor naționale. Se făceau puține excursii și acestea doar în apropiere (Sighet, Baia Mare). Revine ca un leitmotiv expresia: „din motive materiale grave excursiune școlară n-am avut anul acesta” [17, p.7]. O excepție în acest sens o reprezintă excursia în Transilvania (Oradea, Cluj, Brașov, Tușnad, Gheorgheni), realizată în iunie 1935, împreună cu Liceul Romano-Catolic de Fete [24, p.7].

Ultimii ani de existență a școlii: 1940-1948

După Dictatul de la Viena din 30 august 1940, la începutul lui septembrie autoritățile statului maghiar se instalează în orașul Satu Mare. Din septembrie 1940 școala este reorganizată după sistemul maghiar. Este re-

denumită *Szatmárnémeti Róm. Kat. Tanítónőkepző Intézetének és Leányliceum/Liceul și Institutul Pedagogic Romano-Catolic de Învățătoare*. În anul școlar 1940-1941 primii doi ani de studii au fost considerați ani de liceu de cultură generală, ultimii doi fiind de școală normală [2, p.25-29]. În anul școlar următor, primii trei ani erau de liceu și doar ultimul de școală normală [25, p.30-34]. În anul școlar 1942-1943 se menține același sistem, dar anul IV (echivalent cu clasa a XII-a de astăzi) nu mai este considerat an terminal [26, p.13-16]. Sistemul se definitivează în anul școlar 1943-1944 [27, p.13-20]. Primii trei ani erau de liceu de cultură generală, iar ultimii doi de școală normală (cei cinci ani de școală echivalau cu clasele IX- XIII din sistemul românesc de astăzi).

Materiile rămân aproximativ aceleași ca în perioada interbelică. Desigur, nu se mai studiază istoria românilor. Limba română rămâne materie de studiu obligatorie pentru toate elevele, în regim de două ore pe săptămână.

Orașul Satu Mare a fost afectat grav de lupte în octombrie 1944. În anul școlar 1944-1945 nu s-au ținut cursuri. Din toamna anului 1945 se revine la sistemul românesc cu patru ani de studii. Din 1946-1947 se introduce limba rusă. Profesoară era soția comandantului trupelor sovietice staționate în oraș [9, p. 29]. Pentru examene, subiectele veneau de la București. Diploma era acordată de minister. În școală domneau aceleași standarde de disciplină și exigență ca în trecut. Redăm în continuare câteva amintiri ale lui Szödenyi Mária, elevă a școlii între 1943 și 1947 [9, p.30-31]:

„În școală domina ordinea și disciplina. Nu se accepta întârziere nici de la ore și nici de la repetiții... În perioada Postului Mare, aveam trei zile pregătire spirituală când nu aveam voie să vorbim cu nimeni. Zilnic mergeam la slujba religioasă, înaintea fiecărei ore de curs ne rugam... Programul zilnic începea dimineața la ora 7, cu slujba religioasă, și se termina la ora 14. Când apărea un profesor pe coridor, salutăm cu capul aplecat și în funcție de materia pe care o preda în latină, germană. Dacă vreun profesor ducea pachete sau caiete, ne grăbeam să-i luăm pachetul și-l conduceam până la sala profesorală. De fiecare dată, în fața profesorilor sau a adulților deschideam ușa și îi lăsam să iasă în fața noastră... De Ziua Eroilor am fost la depuneri de coroane în Cimitirul Eroilor, chiar dacă a fost foarte mare căldura, nu am avut voie să ne dăm jos pălăria și mănușile, nici pe drumul de întoarcere... Și după zeci de ani îmi aduc aminte de clădirea școlii, cu sălile de clase parchetate, lăcuite, cu covoare, o cruce mare, tablouri pictate, reproduceri după tablouri renumite, pian și armoniu. Erau coridoare lungi care străluceau de curățenie, după fiecare pauză erau spălate și unde aveam voie să ne plimbăm în pauză, doar iarna și pe vreme urâtă.”

Singura concesie o reprezenta faptul că după război nu mai era obligatorie purtarea uniforme: „În sărăcia de după război nu era obligatorie uniformă, deoarece nu mai doreau să îngreuneze situația părinților” [9, p.29].

Etatizarea învățământului, ca urmare a legii din august 1948, a dus la îndepărtarea călugărițelor din sistemul de educație. În iulie-august 1948 inventarul școlii este preluat de statul român [28]. În toamna aceluiași an Școala Normală Romano-Catolică de Fete a fost unită cu Școala Reformată de Fete, formând Școala Pedagogică Maghiară de Fete, instituție școlară de stat. Se încheia astfel istoria de peste nouă decenii a unei prestigioase instituții pedagogice, care pregătise eleve venite la Satu Mare de pe tot cuprinsul Europei Centrale.

Directorii școlii

Biró Laszló: 1857-1860. Episcop al diecezei de Satu Mare între 1866 și 1872 [2, p.10].

Rudolf Pál: 1860-1866 [2, p.10].

dr. Keszler Ferenc: 1866-1872. [2, p.10] Canonic al episcopiei de Satu Mare. În 1893 a publicat (în latină) o monografie dedicată episcopului Hám Janos: *Memoria servi Dei Joannis Hám episcopi olim Szathmarensis 1827-1857*. În școală a predat și cursuri de pedagogie.

Nagy Vince: 1872-1876 [2, p.10].

dr. Steinberger Ferenc: 1876-1900 [2, p.10]. Originar din Sighet, unde s-a născut în 1846. Autor a numeroase lucrări cu caracter teologic și pedagogic [29, p.183-184].

Hámon József: 1900-1905 [2, p.10]. Cel puțin între 1898 și 1907 a fost superior al Institutelor Surorilor Carității. Canonic și prelat papal, a fost unul dintre cei mai importanți mecenai ai ordinului Sf. Vincențiu de la Satu Mare. A îndeplinit funcția de director al celor trei școli cu profil pedagogic ale surorilor vincentine între 1900 și 1905 [29, p.13-18].

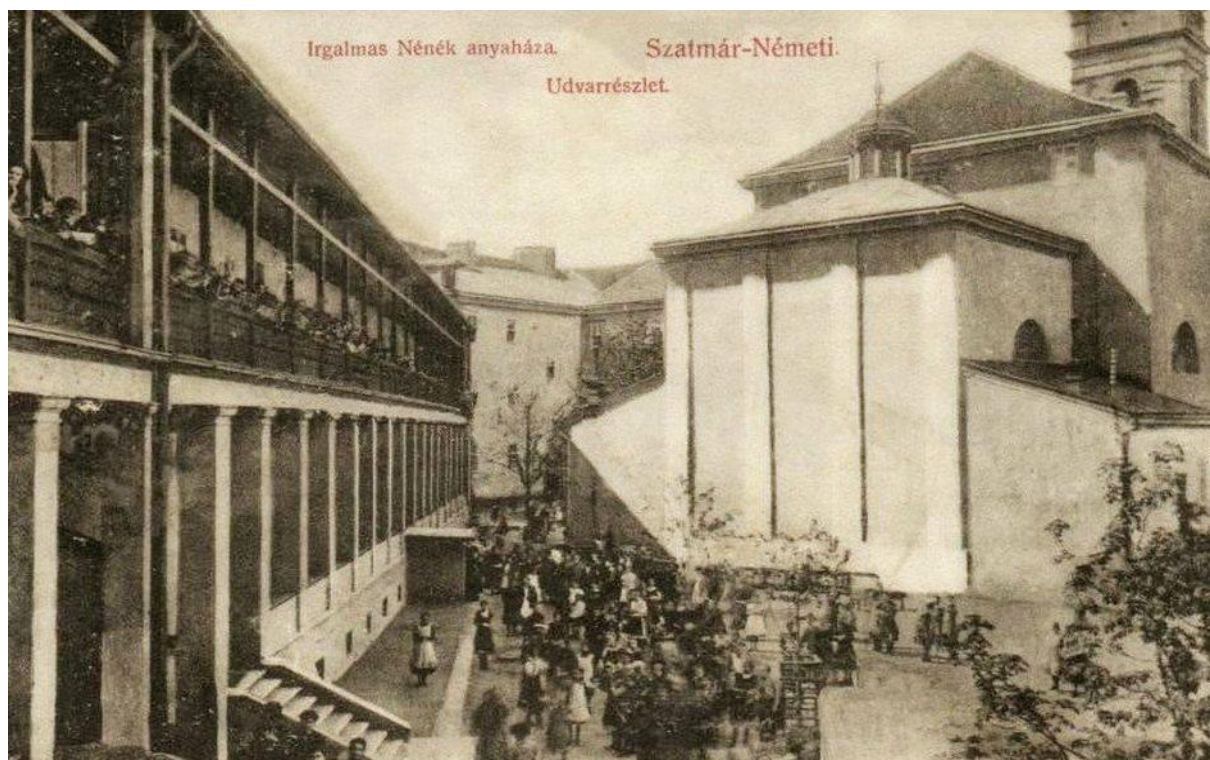
dr. Kováts Iuliu (Gyula): 1906-1927 (11 mai) [2, p.10]. Profesor de fizică și canonic al episcopiei romano-catolice sătmărene.

Tempfli M. Vincentina: 1927 (din mai până în august) [2, p.10]. A funcționat și ca învățătoare la Școala Primară. De asemenea a predat metodică și la Școala Normală Superioară Romano-Catolică.

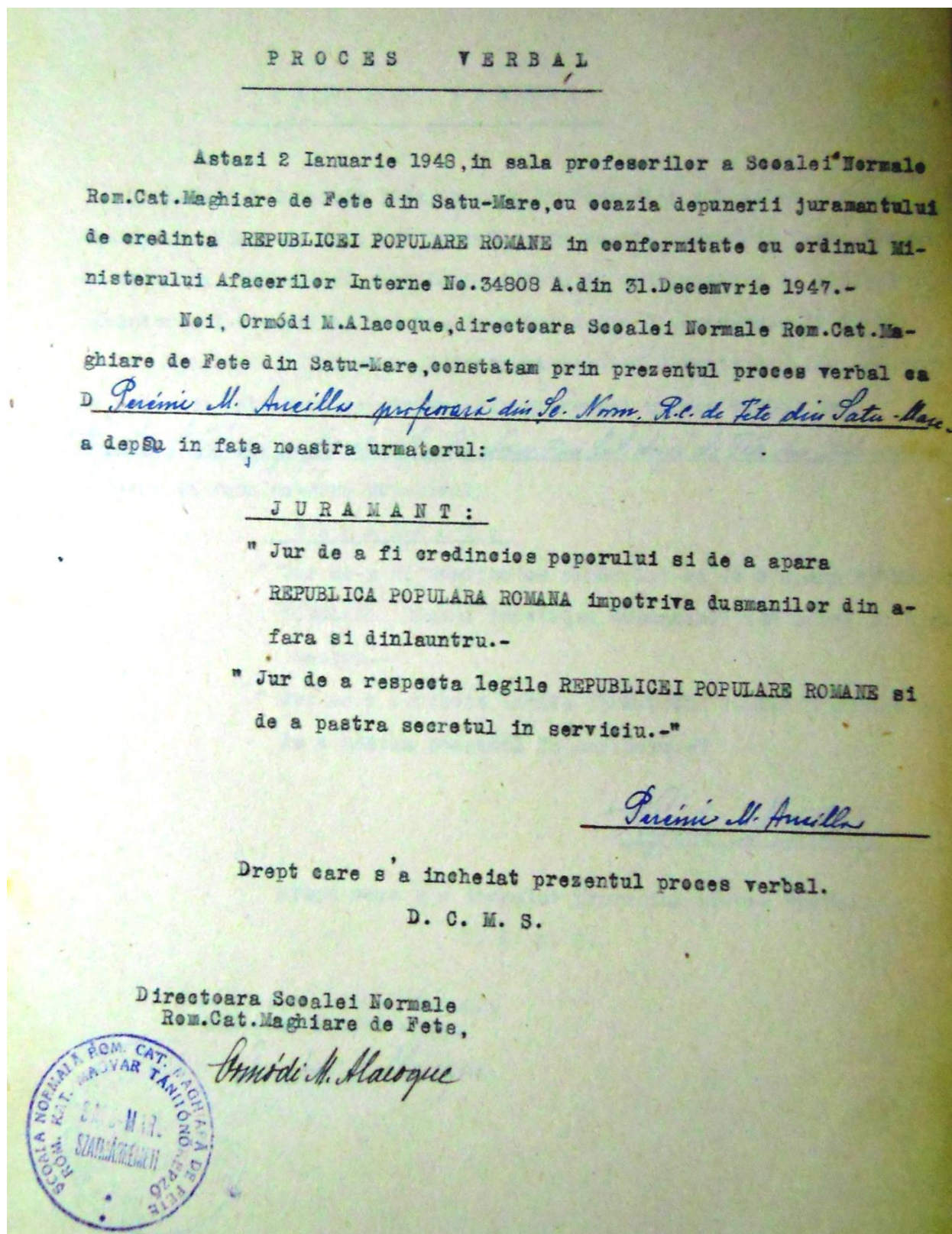
Obert/Ormódi M. Alacoque⁵: 1927-1948 [2, p.10]. Profesoară de limba maghiară, geografie, desen.

Clădirea în care și-a desfășurat activitatea Școala Normală Romano-Catolică de învățătoare începând cu anul 1892. Azi corpul B al Colegiului Național „Ioan Slavici” din Satu Mare.
Sursa imaginii: colecția privată - inginer Ioan Graur.

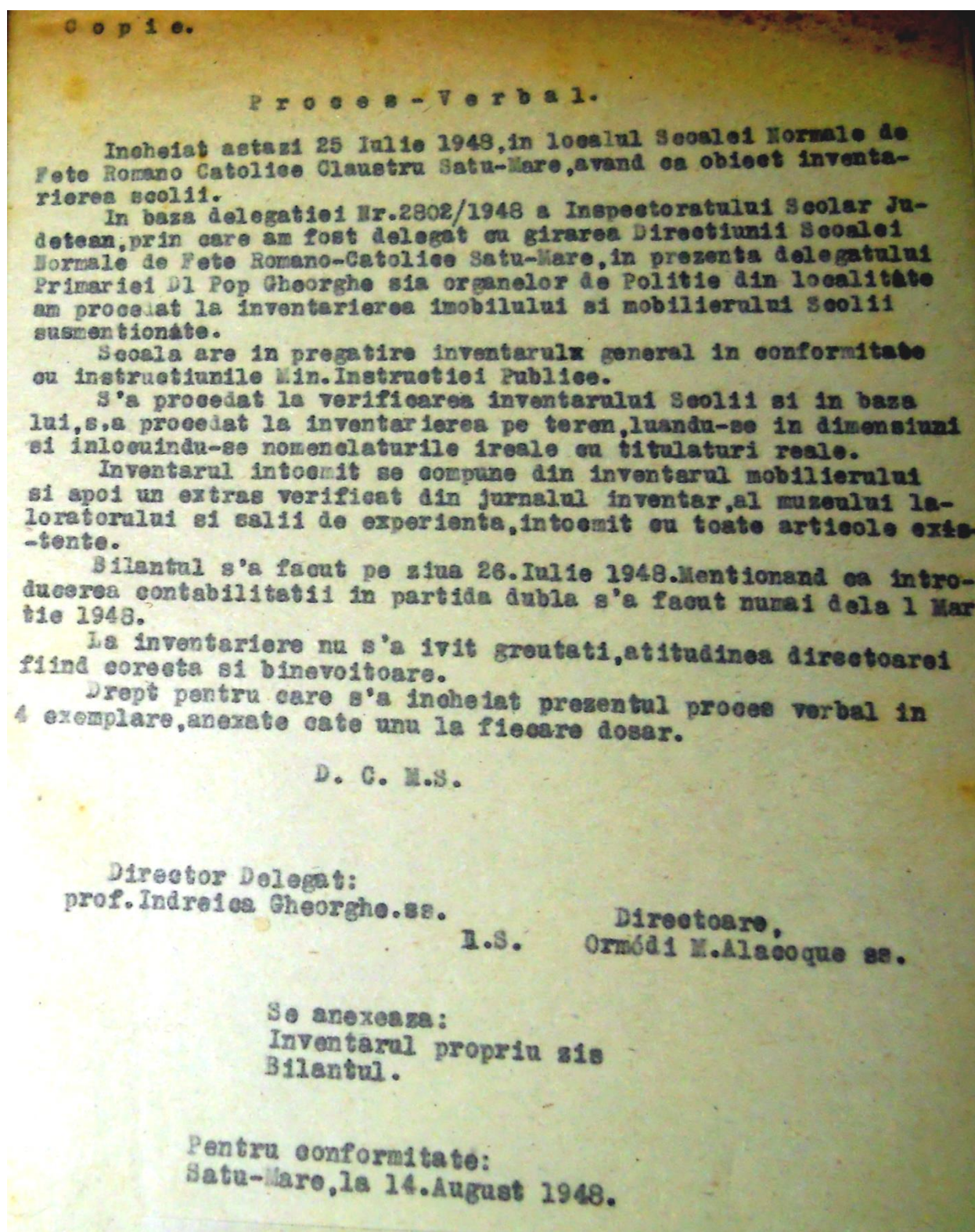

Partea nordică (dinspre curte) a aceleiași clădiri. Se observă și biserica ordinului Sf. Vincențiu.
Sursa imaginii: colecția privată - inginer Ioan Graur.

Călugărița profesoară Perémi M. Ancilla depune jurământul de credință față de Republica Populară Română (2 ianuarie 1948).

Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, dos. *Inventarul Școalei Normale Romano-Catolice de Fete din Satu Mare 1947-1948*, nefondat.

Autoritățile realizează inventarul școlii în vederea preluării (iulie-august 1948).
Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, dos. *Inventarul Școlii Normale Romano-Catolice de Fete din Satu Mare 1947-1948*, nefondat.

Referințe:

1. DAVID, R. Date cu privire la Școala Primară Romano-Catolică de Fete din Satu Mare:1842-1948. În: *Satu Mare. Studii și Comunicări. Seria Istorie – Etnografie – Artă – Restaurare – Conservare*, vol. XXXII/II. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2016.
2. ALACOQUE, O. (igazgató), *Szatmárnémeti Róm. Kat. Tanítónőkepző Intézetének és Leányliceumának. Évkönyve az 1940-1941 évről* [Anuarul Liceului de Fete și a Institutului Romano-Catolic de Învățătoare din Satu Mare pe anul școlar 1940-1941], Szatmárnémeti, 1941.
3. DAVID, R. Date cu privire la grădinița de la Satu Mare a surorilor milostive din ordinul Sfântul Vincențiu de Paul. În: *Școala Sătmăreană. Revistă de educație pedagogică*, anul XIV, 2016, nr.19, S. N.
4. Arhivele Naționale ale României, Biroul Județean Satu Mare, fond *Școala Elementară Romano-Catolică de Fete*, inv. nr.372, Registrul matricol nr.2.
5. DAVID, R. Școala Civilă Romano-Catolică de Fete din Satu Mare. În: *Satu Mare. Studii și Comunicări. Seria Istorie – Etnografie – Artă – Restaurare – Conservare*, vol. XXIII/2, 2017.
6. BURÁ, L. A Szatmárnémeti Római Katolikus Polgári Iskolai Tanítónőkepző Intézet, [Institutul Romano-Catolic din Satu Mare de pregătire a Profesoarelor pentru Școli Civile]. În: *Satu Mare. Studii și Comunicări*, XIV, 1997.
7. *Anuarul Liceului de Fete Rom. Cat. din Satu Mare pe anul școlar 1923-1924, publicat de dr. Ludovic Lőrincz profesor-director*. Satu Mare: Tipografia Simion și Vescan, 1924.
8. KISS, J. *Nők a tanítói pályán [Femeile în învățământ]*. Budapest, 1929.
9. CSIRÁK, C. *Magam vagyok a törtenelem. Beszélgetés ösv. Betuker Józsefné Szödenyi Mária nyugalmazott tanítónővel [Eu însumi sunt povestea. Conversație cu profesoara pensionară Betuker Józsefné Mária Szödenyi]*, Otthonom Szatmár Megye (47), Europrint, Szatmárnémeti, 2015.
10. KAFFKA, M. *Hangyaboly [Mușuroiul]*, Akkord Kiadó, Budapest, 2004. Menționăm că romanul a fost ecranizat în 1971, în Ungaria, în regia lui Fábri Zoltán.
11. NÓDA, M. Învățământul confesional romano-catolic în perioada interbelică. În: *Studia Universitatis Babes Bolyai, Theologia Catholica Latina*, XLVII, 2002, nr.1.
12. BOUT, O., PAUL, V., SAUTRIOT, M., ZLATI, R. *Monografia Liceului Pedagogic din Sighetu Marmației: file din istoria liceului de ieri și de azi*. Sighetu Marmației: Valea Verde, 2012.
13. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1929-1930*. Satu Mare: Tipografia Pallas, 1930.
14. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1937-1938*. Satu Mare: Tipografia „Patria”, 1938.
15. HĂDĂREANU, G., CUC, S. *85 de ani de învățământ pedagogic în Beiuș: 1922-2007*. Beiuș: Editura Emia, 2007.
16. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1936-1937*. Satu Mare: Tipografia „Patria”, 1937.
17. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1933-1934*. Satu Mare: Tipografia Balogh, 1934.
18. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1935-1936*. Satu Mare: Tipografia „Patria”, 1936.
19. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1938-1939*. Satu Mare: Tipografia „Patria”, 1939.
20. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1928-1929*. Satu Mare: Tipografia Pallas, 1929.
21. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1925-1926*. Satu Mare: Tipografia Pallas, 1927.
22. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1926-1927*. Satu Mare: Tipografia Pallas, 1927.
23. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1927-1928*. Satu Mare: Tipografia Pallas, 1928.
24. *Anuarul Școalei Normale Rom. Cat. de Fete din Satu Mare pe anul 1934-1935*. Satu Mare: Tipografia Balogh, 1935.
25. ALACOQUE, O. *Szatmárnémeti Róm. Kat. Tanítónőkepző Intézetének és Leányliceum. Évkönyve az 1941-1942 tanévről. LXXXV évfolyam* [Anuarul Liceului de Fete și al Institutului Romano-Catolic de Învățătoare din Satu Mare pe anul școlar 1941-1942], „Patria” könyvnyomdai, Szatmárnémeti, 1942.
26. ALACOQUE, O. (igazgató), *Szatmárnémeti Róm. Kat. Tanítónőkepző Intézetének és Leányliceum. Évkönyve az 1942-1943 tanévről. LXXXVI évfolyam* [Anuarul Liceului de Fete și al Institutului Romano-Catolic de Învățătoare din Satu Mare pe anul școlar 1942-1943], „Patria” könyvnyomdai, Szatmárnémeti, 1943.
27. ALACOQUE, O. *Az Irgalmas Növérsek Szatmárnémeti Róm. Kat. Liceumának és Tanítónőkepző Intézetének. Évkönyve az 1943-1944 évről* [Anuarul Liceului de Fete și al Institutului Romano-Catolic de Învățătoare din Satu Mare a Surorilor Carității pe anul școlar 1941-1942], I, „Patria” könyvnyomdai, Szatmárnémeti, 1944.
28. Arhivele Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare, dos. *Inventarul Școalei Normale Romano-Catolice de Fete din Satu Mare 1947-1948*, nefondat.
29. TEMPFLI, I., SIPOS, F. *A szatmári római katolikus egyházmegye író papjai [Clerici scriitori ai Eparhiei Romano-Catolice din Satu Mare]*, Szatmárnémeti, 2000.

Date despre autor:

Radu DAVID, doctorand, Școala doctorală *Istorie*, Universitatea din Oradea (România); profesor de istorie la Colegiul Național „Ioan Slavici” din Satu Mare, România.

E-mail: raduholod@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-0529-9449

Prezentat la 08.11.2020